

atyjának a kinyilatkoztatását ismerték el. Épen ezért ők soha sem korrajzi szempontból, hanem a megvalósulás világánál értelmezték, magyarázták Mózes és a próféták írásait.

Valóban lélekemelők és hitszilárdítók szerzőnek azok a fejtegetései, a melyeknek során Krisztus csalatkozhatatlanságát és istenségét épen olyan nyíltan vallja, mint azt, hogy az Úr valóságos igaz ember vala; majd mikor elbeszéli, hogy Kantnak meg Spinozának megismerése után, a mint kezébe vette a bibliát, s annak elolvasása folyamán lelkében az Isten kijelentésének és dicsőségének világossága feltámadott, arra a meggyőződésre jutott, miként ez az egész biblia a Szentléleknek eszköze, műve.

A helyett hát, hogy egész oldalra terjedő idézetekkel, mint mutatóványrészletekkel lefoglalnók e Szemle kimért terét: egyszerűen felhívjuk e munkára az érdeklődő szakférjak és mívelt laikusok pártoló figyelmét.

Dr. E. J.

Nippold: Handbuch der neuesten Kirchengeschichte. 3. umgearb. Aufl. III. Bd. 2. „Interconfessionelle Zeitfragen und Zukunftsaufgaben“. 246. l. Hamburg (Gräfe) 1896. Ara 5.50 márka.

Nippold jénai tanár monumentális legújabb egyháztörténeti kézikönyvét olvasó közönségünk ismeri. I. kötete a múlt század egyháztörténetét tárgyalja. A II. kötet a XIX. század katholicismusának történetét írja le, s fénypontja a műnek. Egyes remek fejezeteiből néhányat mi is bemutatunk a Prot. Egyházi és Iskolai Lap hasábjain. Így «az ó-katholicizmus» s «a békepápa» (XIII. Leó) fejezetére még emlékezhetnek olvasóink. A III. kötet 1-ső része e század európai és amerikai theologiai viszonyait tárgyalja s itt különösen a német theologiai iskolákról szóló fejezete mesteri rajzát adja mai theol. pártviszonyainknak. Többi között igaza van Hase örökösének abban, hogy a ki az utolsó évtized theol. mozgalmait nem ismeri s figyelemmel nem kísérte, a modern theologus nevére nem tarthat igényt. Végül a III. kötet 2-ik része «Interconfessionelle Zeitfragen und Zukunftsaufgaben» cz. alatt az ú. n. interconfessionális összehasonlító vallástudomány feladatainak egyengetésével foglalkozik mely tudománynak jövődő megalkotására és rendszeres kiépítésére már készen van az anyag s csak dolgozó mesterére és rendszerzőjére vár.

E kötet Nippold legújabb egyháztörténetének méltó záróköve s betetőzője. Mi mozgatja a jelent s mit hoz a jövő? im ilyen visszatekintő s összefoglaló elmélkedésekkel s a jövőbe pillantó feladatok megjelölésével van itt dolgunk. Azt mondja a szerző, hogy a pápás egyháziasságnak diadalmas dagálya még korántsem érte el a tetőpontját. Csak ha a pápa csalatkozhatatlanságának dogmáját az ő büntelenségének dogmája fogja követni, akkor szükségszerűleg áll be a visszahatás. E pápás egyháziassággal párhuzamosan halad a dogmatizmus s a hierarchizmus uralma az evang. prot. egyházban. E két jelenséggel szemben áll a gyűlölet az egy-

ház s az ellenségeskedés a vallás iránt — és pedig nemcsak az ultramon-
tanismus által vezetett román. hanem már a prot. germán népek körében is,
holott ez utóbbiak föl a fölvilágosodás és rationalismus koráig a vallá-
sosság és ker. egyháziasság hírében állottak. De épen ez a fulladozó egy-
háziasság a maga liturgiai-dogmatikai merevségével s a vallástalanság és
egyháziatlanság a maga romboló hullámaival ébresztette föl napjainkban
a mélyebben érző kedélyekben az igazság utáni szomjúságot s az üdv
utáni vágyat, mely épen csak a Jézus evangéliuma és szent élete köve-
tésében elégíthető ki teljesen

Im ilyen szempontok alatt vizsgálja Nippold az egyházi jelent.
Közvetlen benyomásokkal és tapasztalatokkal van itt dolgunk, a melyek
olykor fájdalmasak, de mindenkor tanulságosak. Igazi prófétai lélek szól
azokból a jelenkori egyházi viszonyok s a jövő feladatok megítélése
tekintetében.

«Elvi» részének kifejtéseit különben hat fejezetben tárgyalja, ú. m.:
a pápás egyház újból visszanyert hegenóniája a XIX. században, a for-
radalom egyházellenességének átvitele a prot. Németországba, a vallás
újabb alakjai az egyházakon kívül, az egyház mint rendőri intézmény a
concordatum értelmében, a szabad egyházi mozgalmak s azok theologiai
reformtervei, s végül a tudományos «Jézus élete irodalomnak» hatása a
hivő gyülekezetre.

A II. fejezet «Literarisches» címet visel s közelebbről azokkal a
támadásokkal foglalkozik, a melyeknek szerző «Katholisch oder Jesuitisch?»
című ismeretes műve ki volt téve az innenső és tulsó oldalról egyaránt. E
fejezet egész tárháza az újabb és legújabb theol. irodalomnak, egy kis könyv-
tár a maga nemében, mi mellett az egyes szakirodalmat is behatóan tár-
gyalja. «Die theologische Einzelschule» cím alatt a legújabb göttingai
iskolát méltatja, elméleti és gyakorlati oldaláról föltüntetvén Ritschl moral-
theológiájának jelenkori egyházi jelentőségét s ismert óriási terjedését.
Hisz' ma már — talán Rostockot kivéve — alig van oly németországi
tudományegyetem, a melynek theol. fakultásain Ritschl követőivel ne
találkoznánk. E részben olykor-olykor erős oldalvágásokat osztogat a szerző
jobbra és balra egyaránt, habár történetírása eléggé objektivitásra törek-
szik. Így jogos haraggal illeti az állami egyházkenyszert Poroszországban,
továbbá a Hammerstein—Bodelschwingh-féle javaslatot a theol. akad.
tanszabadság megszorítása tekintetében, elvileg elítéli a theol. és az egy-
házi körök újabban divatosá vált érzékenykedéseit, s fejtegetéseit azzal
a hitvallással végzi, hogy egyedül Jézus ideális vallása menten minden
dogmatismustól és hierarchismustól egyetlen üdveszköze az egyháznak s
szent életének követése a kizárólagos jövő feladat. *Ss. M.*